

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2435

Vragen van het lid **Leijten** (SP) aan de Staatssecretaris van Financiën en de Minister van Economische Zaken en Klimaat over *de inkomensongelijkheid die door statistische keuzes kleiner lijkt dan hij is* (ingezonden 5 maart 2020).

Antwoord van Staatssecretaris **Vijlbrief** (Financiën – Fiscaliteit en Belastingdienst) (ontvangen 31 maart 2020).

Vraag 1 en 9

Hebt u kennisgenomen van het artikel «Statistische keuzes vegen helpt inkomensongelijkheid onder het tapijt»? Wat is uw reactie hierop?¹

Wat is uw reactie op de berekeningen van de schrijver van het artikel waaruit blijkt dat als rentebetalingen niet van het inkomen worden afgetrokken en vermogenswinsten wel worden meegenomen, de directe belastingen niet progressief zijn maar dat de hoogste bezitsklasse een lager belastingtarief betaalt dan de lagere bezitsklassen?

Antwoord 1 en 9

Ik ben bekend met het artikel. Ik onderschrijf dat vermogens ongelijker verdeeld zijn dan inkomens. Aan de berekeningen over de belastingdruk incl. vermogens, gaan een aantal assumpties vooraf. Zo wordt er aangenomen dat het rendement op vermogens bijna 8 procent bedraagt, terwijl het achterliggende artikel van Jorda et al. zulke rendementen alleen toekent aan vermogens belegd in risicovolle beleggingen. Deze aanname kan eraan bijdragen dat de verschillen in belastingdruk in de berekeningen hoger uitvallen. Bovendien wordt een belangrijk deel van de opbrengst uit vermogen via het inkomen uit vermogen wel zo goed als mogelijk meegenomen in de primaire inkomens.² Dit geldt bijvoorbeeld voor rente en economische huurwaarde. Wel is het inderdaad zo dat de ontwikkeling in waarde van vermogen niet meeloopt in deze statistieken. Ook bij de keuze om de betaalde rente op schuld uit te zonderen van de berekening van inkomens wil ik de kanttekening plaatsen dat mij dit niet in lijn lijkt met het genoten inkomen. Zo wordt de betaalde hypotheekrente in dat geval in het geheel niet meegenomen in de bepaling van het inkomen, maar een op papier gerealiseerde vermogenswinst op de eigen woning wel. Terwijl een waardestijging van de woning niet

¹ ESB, 18 februari 2020 (<https://esb.nu/esb/20058294/statistische-keuzes-vegen-helpt-inkomensongelijkheid-onder-het-tapijt>)

² <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2018/23/meten-van-inkomen-en-inkomensongelijkheid>

direct tot een hoger besteedbaar inkomen leidt, indien deze overwinst niet te gelde kan worden gemaakt. Indien de betaalde rente wel zou worden meegenomen, zouden de nettowinsten op vermogens lager liggen. Tot slot worden ook de pensioenvermogens niet meegenomen, wat de vermogensongelijkheid verder zou drukken. Door een aantal van deze assumpties kan ik niet alle specifieke resultaten onderschrijven.

Vraag 2

Klopt het dat de 33,4 miljard euro vermogenswinst van de Quote 500 in de afgelopen twee jaar door het CBS wordt gezien als vermogenstransactie en niet als inkomen?

Antwoord 2

De genoemde vermogenswinst lijkt de veronderstelde ontwikkeling van het totale vermogen te zijn van de onderzochte populatie. Het vermogen van een populatie kan in beginsel wijzigen door waardeveranderingen, besparingen, vermogensoverdrachten en door wijziging van de samenstelling van de populatie zelf. Het is het CBS niet bekend welk deel aan waardeverandering wordt toegeschreven. Wel geldt dat in het inkomensonderzoek van het CBS de waardeverandering van het vermogen niet tot het inkomen wordt gerekend, met uitzondering van de waardeverandering van de eigen onderneming voor zover die wordt gerekend tot de belastbare winst van zelfstandigen.

Vraag 3

Klopt het dat van het rendement van 28,5 procent op de AEX alleen de 4,6 procent dividend als inkomen wordt gezien door het CBS?

Antwoord 3

Ja. In het inkomensonderzoek rekent het CBS dividend inderdaad als inkomen, en waardevermeerdering of waardevermindering van aandelen niet.

Vraag 4, 6, 7 en 8

Waarom ziet het CBS dividend wel, en vermogenswinst niet als inkomen? Hoe ging het CBS hier in voorgaande jaren mee om en is dit omwille van taakstellingen van de kabinetten Rutte als te inventariseren statistiek komen te vervallen?

Kunt u uitleggen wat de ratio is achter de aftrek van rentebetalingen op het inkomen, waardoor het inkomen lager lijkt dan het in werkelijkheid is? Zijn er belemmeringen om deze als aftrekbare kosten op te voeren?

Wat vindt u ervan dat enerzijds rentebetalingen van het inkomen worden afgetrokken en anderzijds de vermogenswinst niet wordt gezien als inkomen, waardoor op twee verschillende manieren het inkomen lager lijkt dan het is? In hoeverre is het gebruikelijk dat statistiekbureaus rentebetalingen van het inkomen aftrekken en vermogenswinsten niet tellen als inkomen?

Antwoord 4, 6, 7 en 8

De statistische conventies worden in internationaal verband vastgesteld, om eenduidigheid en daarmee vergelijkbaarheid te borgen. Dit gebeurt onder meer in VN- en OESO-verband. De internationale afspraken zijn vastgelegd in onder meer dit handboek: «OECD Framework for Statistics on the Distribution of Household Income, Consumption and Wealth». Het CBS, dat als onafhankelijk instituut verantwoordelijk is voor de Nederlandse statistieken, heeft ook een goede motivering voor de keuzes die worden gemaakt. Deze wordt toegelicht in de Kamerbrief uit 2018 over Inkomens- en Vermogensstatistieken.³ Een nadere uitleg van de gemaakte keuzes kan ook worden gevonden in de CBS-publicatie «Meten van inkomen en inkomensongelijkheid» (2018). De omgang met de vaststelling van het vermogensinkomen is niet beïnvloed door de taakstellingen van kabinetten Rutte.

De keuze om rentebetalingen af te trekken van het inkomen, en vermogenswinst niet mee te nemen, komt ook voort uit deze internationale richtlijnen. Rentebetalingen worden afgetrokken van het inkomen, net zoals andere noodzakelijke kosten die worden gemaakt om het inkomen te verwerven. De

³ Kamerstuk 34 775 IX, nr. 30

reden dat vermogensfluctuaties niet worden meegenomen is dat op deze manier voor wat betreft de inkomensstatistieken (conform internationale richtlijnen) wordt aangesloten bij het resultaat uit de huidige productie van goederen en diensten. Veranderingen in waarde van het vermogen, zoals stijging van de beurskoers of woningprijzen, hangen hier namelijk niet direct mee samen en beïnvloeden dus alleen het vermogen.

Vraag 5

Bent u het met de schrijver van het artikel eens dat de koopkracht van bezitters wel degelijk stijgt als hun beleggingen of huizen in waarde stijgen? Onderschrijft u de stelling dat zij de groei van hun vermogen kunnen aanwenden om meer bezit te verwerven en dit door verhuur en dividend te gelde kunnen maken en dat dit door de huidige rentestand zeer sterk wordt bevorderd?

Antwoord 5

Een hoger (netto)inkomen leidt vrij direct tot de mogelijkheid om meer te consumeren, terwijl dat voor een groter vermogen vaak – zeker op de korte termijn – niet geldt door lagere liquiditeit van de vermogensbestanddelen. Het is weliswaar vrij eenvoudig om aandelen of obligaties te verkopen, maar het verkopen van een huis gaat met kosten en moeite gepaard, en pensioenvermogen kan in beginsel pas bij pensionering worden omgezet in besteedbaar inkomen. Dit betekent niet dat Nederland vermogensontwikkeling niet belast. In het belastingstelsel in Nederland wordt de waarde van het vermogen onder meer in ogenschouw genomen in Box 3 voor sparen en beleggen en bij de waarde van het huis in de lokale onroerendzaakbelasting. De vermogensontwikkeling van huishoudens hangt voorts ook af van persoonlijke keuzes, bijvoorbeeld om meer of minder te consumeren of juist te sparen. Het is daarmee dus ook niet zo dat er een directe relatie is tussen vermogen en koopkracht. Wel is het inderdaad zo dat waardeinstijgingen uiteindelijk een invloed kunnen hebben op de welvaart van bezitters. Dit wordt echter niet direct bevorderd door de huidige rentestand, omdat de lage rentestand ook zorgt voor lagere opbrengsten op het beschikbaar stellen van het vermogen.

Vraag 10 en 11

Wat vindt u van het feit dat als de lokale lasten en de indirecte belastingen, belastingen op verbruik, worden meegenomen in de berekeningen, de hoogste bezitsklasse bijna 9 procent minder belasting betaalt dan de bezitsklassen daaronder? Deelt u de mening dat er hiermee geen sprake is van een progressief maar van een regressief belastingstelsel? Klopt het dat indirecte en lokale heffingen veel zwaarder drukken op lagere bezitsklassen dan op hogere? Kunt u dit kwantificeren voor mensen met een minimuminkomen, een modaal inkomen en een dubbelmodaal of hoger inkomen?

Antwoord 10 en 11

Uit onderzoek van het CBS⁴ blijkt dat lagere inkomensgroepen relatief meer gemeentelijke belastingen en heffingen betalen (als aandeel van hun bruto inkomen). De gevraagde specifieke indeling naar inkomensniveau is niet beschikbaar, wel die naar inkomensdecilen. Volgens het CBS komen in het eerste inkomensdecil over het algemeen vooral studenten en zelfstandigen met een tijdelijk laag inkomen voor, waarvan de uitgaven in doorsnee hoger zijn dan het inkomen. Deze groep is niet representatief voor de meer (langdurig) kwetsbare groepen. Deze groepen bevinden zich over het algemeen in het tweede inkomensdecil, waar in doorsnee 2,2% van het brutoinkomen aan lokale lasten wordt betaald. Voor de hoogste inkomensdecilen is dat circa 1%. Die hoogste inkomensgroepen betalen wel relatief meer inkomstenbelasting en premie volksverzekering, waardoor de totale belasting- en premiedruk van de hogere-inkomensgroepen groter is. Datzelfde onderzoek laat zien dat de laagste-inkomensgroepen ook relatief meer indirecte belastingen betalen ten opzichte van hun bruto inkomen.

⁴ CBS (2019): «Welvaart in Nederland», CBS: Den Haag/Heerlen/Bonaire

Volgens het CPB⁵ kan echter beter gekeken worden naar de indirecte belastingen als aandeel van de totale bestedingen van deze groep. Daarnaast geeft dit een beter beeld van de belastingdruk over de levensloop, omdat bestedingen stabiel zijn over de levensloop dan het inkomen. Huishoudens in het laagste inkomenskwartiel die lenen of ontsparen kunnen een uitgavenpatroon hebben dat hoger is dan op basis van het huidige inkomen verwacht kan worden. Huishoudens die nu veel sparen kunnen afgezet tegen het ontvangen inkomen een lage indirecte belastingdruk hebben. Later in het leven zullen deze huishoudens mogelijk een hogere indirecte belastingdruk kennen doordat ze dan ontsparen. Dit geldt met name voor huishoudens in de hoogste inkomensgroepen. Als deze effecten worden meegenomen, dan blijken lagere-inkomensgroepen relatief een lager aandeel van hun inkomen aan indirecte belastingen te betalen. Het onderste inkomenskwintiel betaalt 13% van hun bestedingen aan btw en accijns. Het hoogste inkomenskwintiel betaalt 14,3%⁶.

Tot slot wordt er bij besteedbaar inkomen en ongelijkheid gekeken naar de bestedingsmogelijkheden, en niet naar waar het geld daadwerkelijk aan wordt uitgegeven. Ik herken ook niet het beeld dat er in Nederland sprake is van een regressief belastingstelsel. Wel is het natuurlijk zo dat de indirecte belastingen niet dezelfde mate van progressiviteit hebben als directe belastingen. Dit blijkt ook uit bovenstaande passages.

Vraag 12

Kunt u, gezien uw antwoord op bovenstaande vraag, aangeven of de bewering «Het meer indirect maken van de belastingen is echter niet per definitie extra nadelig voor de lage inkomens» nog juist is en kunt u dit cijfermatig beargumenteren?⁷

Antwoord 12

De cijfers genoemd in het antwoord op vraag 11 geven geen aanleiding om deze conclusie aan te passen. Het CBS⁸ heeft bijvoorbeeld berekend dat als de verhoging van het lage btw-tarief naar 9% al in 2015 van kracht zou zijn geweest, de uitgaven van de laagste inkomensgroep aan btw zou zijn gestegen van gemiddeld 7,3% naar 7,9% over de totale bestedingen. Voor de hoogste inkomensgroep zou het om een stijging van gemiddeld 8,7% naar 9,3% over de totale bestedingen gaan. In beide gevallen betreft het dus een toename van 0,6 procentpunt. In euro's gaat het voor de laagste welvaartsgroep om 120 euro en voor de hoogste om 370 euro aan extra betaalde btw.

⁵ Bettendorf, L. en Cnossen, S. (2014), «Bouwstenen voor een moderne btw», CPB Policy Brief 2014/02.

⁶ Kamerstuk 34 775 XV (2017), Beantwoording Kamervragen begroting Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid voor het jaar 2018.

⁷ Nota naar aanleiding van het verslag, Belastingplan 2019 (Kamerstuk 35 026, nr. 13)

⁸ CBS (2019): «Welvaart in Nederland», CBS: Den Haag/Heerlen/Bonaire